

การพัฒนาศักยภาพด้านมาตรฐานผลิตภัณฑ์
ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลผลิตเกษตรอำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา
Developing the Potential of Product Standards of Community Enterprises
Processing Agricultural Products in Bang Khla District Chachoengsao Province

ชนิสรา แก้วสวรรค์ (Chanisara Kaewsawan)
ดร., ประจําวิทยาลัยพานิชยศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
Dr., Graduate School of Commerce, Burapha University
E-mail: mam_gsc@hotmail.com

Received: 2 July 2021

Revised: 8 August 2021

Accepted: 7 October 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลผลิตเกษตรอำเภอบางคล้า และ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลผลิตเกษตรอำเภอบางคล้า ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญจำนวน 15 คน และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยใช้วิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลผลิตเกษตรอำเภอบางคล้า จำนวน 1 แห่ง เป็นกรณีศึกษา และใช้การตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการลงพื้นที่ภาคสนาม

ผลการศึกษาพบว่า ศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลผลิตเกษตรอำเภอบางคล้า มีดังนี้ ศักยภาพที่มาจากจุดแข็งของวิสาหกิจชุมชน ประกอบด้วย 1) ศักยภาพด้านความร่วมมือกันอย่างเข้มแข็งของสมาชิกและมีการกำหนดโครงสร้างอย่างชัดเจน 2) ความได้เปรียบทางวัตถุดิบที่หลากหลาย คุณภาพดีและต้นทุนต่ำ ทำให้มีศักยภาพด้านต้นทุนการผลิตที่ต่ำ 3) แรงงานที่มีอย่างเพียงพอ ค่าแรงต่ำ และส่วนใหญ่มาจากคนในชุมชน 4) ศักยภาพด้านการขนส่งสินค้า เนื่องจากแหล่งที่ขายในจังหวัดมีหลายแห่ง หรือการขนส่งแบบทางขนส่งก็มีความสะดวกและรวดเร็ว และ 5) ศักยภาพด้านความเชี่ยวชาญและทักษะในการผลิตสินค้า ทำให้ความสามารถผลิตสินค้าได้จำนวนมากต่อวัน ในขณะที่ศักยภาพที่มาจากโอกาสของวิสาหกิจชุมชน ประกอบด้วย 1) ศักยภาพที่เกิดจากจำนวนผู้บริโภคที่เพิ่มขึ้นมากขึ้นจากการจัดตั้งเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก 2) ศักยภาพที่เกิดจากความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐ 3) ศักยภาพที่เกิดจากความช่วยเหลือในด้านเงินทุนจากภาคเอกชน 4) ศักยภาพที่เกิดจากระบบโลจิสติกส์ที่สะดวกสบาย

5) ศักยภาพที่เกิดจากความสนใจของผู้บริโภคที่รักสุขภาพ และ 6) ศักยภาพที่เกิดจากการประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่รวดเร็ว ส่วนปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลผลิตเกษตรอำเภอบางคล้า ประกอบด้วย 5 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน 2) ด้านการวิเคราะห์ศักยภาพของวิสาหกิจชุมชน 3) ด้านการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชน 4) ด้านการมีส่วนร่วมของวิสาหกิจชุมชน และ 5) ด้านการกำหนดโครงสร้างของวิสาหกิจชุมชน

แนวทางการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลผลิตเกษตรอำเภอบางคล้า ประกอบด้วย 1) ด้านการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย 2) ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ 3) ด้านการปรับปรุงร้านค้าออนไลน์ของวิสาหกิจชุมชนเพื่อเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่าย และ 4) ด้านการหาตลาดในชุมชนหรือจังหวัดเพิ่มเติมเพื่อช่องทางการตลาด

คำสำคัญ: การพัฒนา, ศักยภาพ, มาตรฐานผลิตภัณฑ์, วิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลผลิตเกษตร

Abstract

This article is aimed to 1) study the potential of agricultural product processing community enterprises in Bang Khla District and 2) study the guidelines for developing the potential of agricultural product processing community enterprises in Bang Khla District. The researcher used a qualitative research methodology by focus group discussion with 15 experts and participatory action research (PAR) to study agricultural product processing community enterprise of Bang Khla District and use content analysis to review and analysis qualitatively analyze data from surveyed.

The results showed that the potential of community enterprises for agricultural product processing in Bang Khla District are as follows: The potential that comes from the strengths of community enterprises consists of 1) the potential of members in community enterprises to have strong cooperation structure and defined clear policy. 2) Diversified raw material advantages, good quality and low cost are the potential for low production costs. 3) Sufficient labor, low wages, and most of them come from people in the community. 4) Transport potential because there are many sources that sell in the province and transportation is convenient and fast and 5) the potential for expertise and skills in product manufacturing enabling the ability to produce a large number of products per day. While the potential that comes from the opportunities of community enterprises consists of 1) Potential arising from the increasing number of consumers from the establishment of the EEC era. 2) Potential arising from assistance from government agencies related to community enterprises. 3) Potential arising from private capital assistance in the the

EEC era. 4) The potential of transportation and logistics is more convenient and cheaper. 5) Potential arising from the interest of health-conscious consumers because there is a product that does not contain preservatives and flavor enhancers and 6) the potential arising from the coordination of relevant agencies that are more convenient and faster. Problems affecting the potential development of agricultural product processing community enterprises in Bang Khla District consist of 5 aspects as follows: 1) Community Enterprise Management. 2) Analysis of the potential of community enterprises. 3) Promotion and product potential development of community enterprises. 4) Participation of community enterprises and 5) Determining the structure of community enterprises. The guidelines for developing the potential of agricultural product processing community enterprises in Bang Khla District consist of internal factors consists of 1) well prepare accounting of income and expenses. 2) Product and packaging development. 3) Improving online stores of community enterprises to increase distribution channels and 4) finding additional markets in communities or provinces for increase distribution channels

Keywords: Development, Potential, Product standard, Agricultural product processing community enterprise

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันภาคการเกษตรของไทยมีบทบาทและมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากอาหารเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการดำรงชีวิตของสิ่งมีชีวิตทุกชนิด และจากสถานการณ์ใน พ.ศ. 2563 ที่ผ่านมา หลายๆ ประเทศในโลกกำลังประสบปัญหาการแพร่ระบาดของไวรัส โควิด-19 (COVID-19) ส่งผลให้ในหลายๆ ประเทศประสบปัญหาทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมากรวมทั้งประเทศไทยด้วย ซึ่งจากข้อมูลผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ (GDP) ของประเทศไทย พบว่า การประมาณการขยายตัวของเศรษฐกิจไทยในปี พ.ศ. 2563 มีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจลดลง 6.1 และการคาดการณ์ในปี พ.ศ. 2564 จะสามารถกลับมาพลิกฟื้นมีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่ 3.3 (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2564) แต่ก็ยังถือว่าสมรรถนะทางเศรษฐกิจโดยรวมกลับมาเพียงครั้งเดียวเท่านั้น หากจะกลับมาฟื้นตัวได้อย่างสมบูรณ์จะต้องใช้เวลาถึง 2 ปีขึ้นไป เนื่องจากประเทศไทยที่ผ่านมามีประสบกับปัญหาด้านโครงสร้างที่เรื้อรังมาอย่างยาวนาน จะส่งผลต่อความสามารถในการแข่งขันลดลงอย่างมาก โดยเฉพาะเรื่องการส่งออก (วศิน โรจยารุณ, 2564) ในขณะเดียวกัน การระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ได้ส่งผลต่อเศรษฐกิจการท่องเที่ยวซึ่งเกี่ยวเนื่องกับวิสาหกิจชุมชนด้านการท่องเที่ยวในหลายพื้นที่ของประเทศไทยโดยตรง เพราะจำนวนนักท่องเที่ยวลดลงไปกว่าร้อยละ 81.38 จากปี พ.ศ. 2562 ทำให้ธุรกิจการท่องเที่ยวในพื้นที่หลายชุมชนต้องหยุดชะงักไปอย่างไม่มีกำหนด ทำให้ประชาชนในพื้นที่จำนวนมากขาดรายได้ตามไปด้วย (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2563)

ดังนั้นประเทศไทยจึงต้องกลับมาให้ความสำคัญกับวิสาหกิจชุมชนภาคการเกษตรมากยิ่งขึ้น เพราะในภาคเกษตรนั้นยังสามารถทำตลาดผู้บริโภคในประเทศได้อย่างต่อเนื่อง สินค้าเกษตรยังคงมีความต้องการสูง ทั้งแบบวัตถุดิบและแบบแปรรูป ซึ่งจากข้อมูลภาวะเศรษฐกิจการเกษตรปี พ.ศ. 2564 พบว่า มีแนวโน้มขยายตัวได้ถึงร้อยละ 1.7 - 2.7 สามารถสร้างการจ้างงานแรงงานในภาคเกษตรกว่า 16.7 ล้านคน หรือคิดเป็นกว่าร้อยละ 25.9 ของประชากรทั้งประเทศ (กองนโยบายและแผนพัฒนาการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2564) ซึ่งปัจจุบันรัฐบาลได้ให้การส่งเสริมและสนับสนุนภาคเกษตรอย่างต่อเนื่อง โดยมีจุดมุ่งหมายให้เกษตรกรและสถาบันเกษตรกร โดยเฉพาะวิสาหกิจชุมชน ให้มีความเข้มแข็ง มีประสิทธิภาพในการผลิตและสามารถยกระดับมาตรฐานของสินค้าเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ๆ ส่งผลให้ขีดความสามารถทางการแข่งขันภาคการเกษตรเพิ่มขึ้น (พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, 2548 และกรมส่งเสริมการเกษตร, 2556)

เขตพัฒนาภาคตะวันออก หรือ EEC เป็นพื้นที่ที่ภาครัฐให้ความสำคัญและเป็นแผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาเศรษฐกิจที่เน้นลงทุนทั้งในด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก คือ จังหวัดชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา ให้มีความพร้อมรองรับการขยายตัวและพัฒนาในหลากหลายด้าน อันจะนำไปสู่การเป็นทั้งเมืองเศรษฐกิจและเมืองท่องเที่ยวที่จะสามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศได้ ดังนั้นการพัฒนาไม่ใช่เพียงแต่พัฒนาด้านอุตสาหกรรมเท่านั้น แต่ต้องพัฒนาภาคการเกษตรด้วย เนื่องจากภาคการเกษตรถือเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญให้แก่คนก็สำคัญเช่นกัน โดยเฉพาะการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปและผลิตภัณฑ์อาหารในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ที่มีอยู่ถึง 226 แห่ง (กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, 2564) และจากการลงพื้นที่สำรวจวิสาหกิจชุมชนหลายแห่งในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พบปัญหาที่เกิดขึ้นกับวิสาหกิจชุมชนหลายประการ เช่น การผลิตสินค้าที่ยังไม่ได้มาตรฐาน ปัญหาด้านการตลาด ปัญหาด้านการทำบัญชี และปัญหาด้านบรรจุภัณฑ์ที่ยังไม่ได้มาตรฐาน ทันสมัยและขาดเทคโนโลยีที่เข้ามาช่วยในการผลิต (ประกาย วุฒิปิพัฒน์พงศ์, 2562) ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงศักยภาพและแนวทางในการพัฒนาตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชน โดยเลือกวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์เกษตรอำเภอบางคล้า เป็นวิสาหกิจชุมชนตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ ซึ่งเป็นวิสาหกิจชุมชนที่สมาชิกในกลุ่มการให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี และเป็นวิสาหกิจชุมชนที่สามารถนำมาพัฒนาต่อยอดได้ แต่ยังคงขาดความรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ได้มาตรฐาน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องพัฒนาศักยภาพอย่างเร่งด่วนในด้านกระบวนการผลิตสินค้าเพื่อให้ได้มาตรฐานและตรงความต้องการของผู้บริโภค ส่งเสริมและสร้างโอกาสในการสร้างรายได้ให้กับคนในพื้นที่หรือชุมชน ส่งผลให้ภาคการเกษตรและภาคอุตสาหกรรมพัฒนาได้ไปพร้อมๆ กันอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลผลิตเกษตรอำเภอบางคล้า
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลผลิตเกษตรอำเภอ
บางคล้า

แนวคิดและทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชน หมายถึง การประกอบกิจการขนาดเล็กหรือขนาดจิ๋วเพื่อจัดการทุนของชุมชนอย่างสร้างสรรค์เพื่อการพึ่งพาตนเองและความเพียงพอของครอบครัวและชุมชน ทุนในพื้นที่ในที่นี่ไม่ได้หมายความถึงแต่เพียงเงิน แต่รวมถึงทรัพยากร ผลผลิต ความรู้ ภูมิปัญญา ทุนทางวัฒนธรรมและทุนทางสังคม (กฎเกณฑ์ทางสังคมที่ร้อยผู้คนในชุมชนให้อยู่ร่วมกันเป็นชุมชนเป็นพี่น้องไว้ใจกัน) ให้เกิดประสิทธิภาพและยั่งยืนยังประโยชน์ให้ชุมชนผู้เป็นเจ้าของวิสาหกิจชุมชนนั้นเป็นหลัก (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2551) ในปัจจุบัน จำนวนวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก มีจำนวนทั้งสิ้น 226 แห่ง (จังหวัดชลบุรีจำนวน 55 แห่ง, จังหวัดฉะเชิงเทราจำนวน 95 แห่ง และจังหวัดระยองจำนวน 76 แห่ง) และจากการประเมินศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พบว่า วิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหาร มีศักยภาพด้านการพัฒนาความสามารถด้านการแข่งขันอยู่ในระดับดี จำนวน 59 แห่ง (คิดเป็นร้อยละ 26.10) ส่วนใหญ่มีศักยภาพด้านการพัฒนาความสามารถด้านการแข่งขันอยู่ในระดับปานกลางจำนวน 80 แห่ง (คิดเป็นร้อยละ 35.39) และบางส่วนยังมีศักยภาพด้านการพัฒนาความสามารถด้านการแข่งขันอยู่ในระดับต้องปรับปรุง จำนวน 33 แห่ง (กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, 2564)

2. แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยความสำเร็จที่เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชนจะประสบความสำเร็จได้นั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายส่วนประกอบกัน ซึ่งจากกรอบทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนที่ประสบความสำเร็จ ผู้วิจัยพบว่า วิสาหกิจชุมชนจะประสบความสำเร็จได้จะต้อง มีการวางแผนการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนโดยมุ่งเน้นกิจกรรมที่เชื่อมโยงกันแบบมีส่วนร่วม เพื่อนำแนวความคิด กำหนดวัตถุประสงค์เป้าหมายและทิศทางในการผลิตหรือบริการไปสู่ผู้รับบริการของวิสาหกิจชุมชนมีการติดตามควบคุมและการปรับแผน เพื่อให้ดำเนินงานบรรลุผลตามเป้าหมาย มุ่งเน้นให้ครอบครัวสามารถพึ่งตนเองได้ สร้างชุมชนเครือข่ายพอเพียง และมีธุรกิจพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าและบริการ (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2556) ในขณะที่การวิเคราะห์ศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การวางแผนดำเนินงาน การบริหารตลาด การจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสาร การบริหารสมาชิกวิสาหกิจชุมชน กระบวนการจัดการสินค้าและบริการ

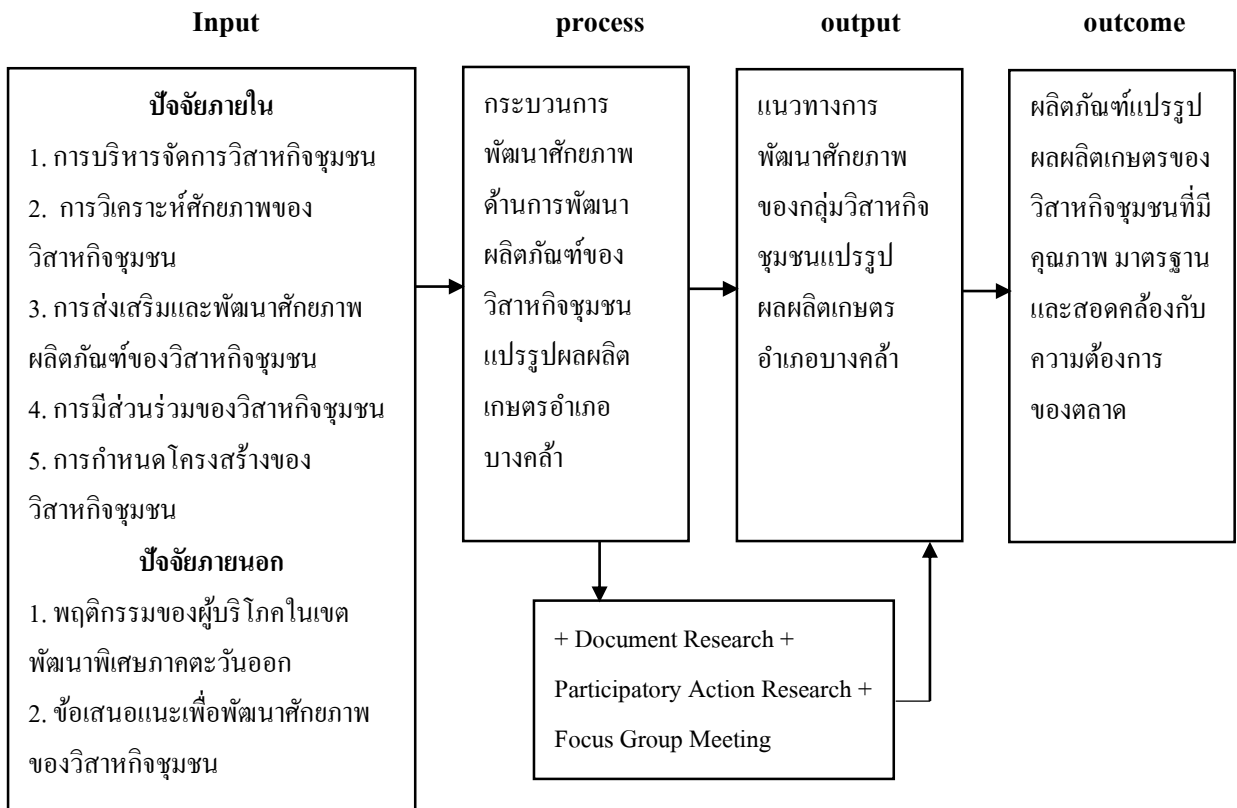
เป็นปัจจัยที่สำคัญในการกำหนดแนวทางพัฒนาและส่งเสริมสนับสนุนศักยภาพสำหรับวิสาหกิจชุมชนให้ไปสู่ความสำเร็จได้ (สุมาลี สันติพลวุฒิ และรสดา เวชฎาพันธุ์, 2558) ในขณะเดียวกัน การจะนำพาวิสาหกิจชุมชนไปสู่ความสำเร็จได้นั้น นอกจากจะต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจกันของคนในชุมชนแล้ว การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพด้านมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ที่ได้มาตรฐาน ความรู้ด้านบัญชีธุรกิจ วิเคราะห์ความเสี่ยง และวิจัยและพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาเชื่อมโยงเข้าถึงแหล่งทุน ก็เป็นปัจจัยที่สำคัญด้วยเช่นกัน (สุพจน์ อินทหว่าง, 2558) มากกว่านั้น การมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ทั้งในแง่ของการกำหนดนโยบาย เป้าหมายของการดำเนินกิจกรรม การคัดเลือกผู้ที่จะเข้ามาทำงาน ตลอดจนการเสนอความคิดเห็น การแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น ล้วนแต่เป็นเกณฑ์ที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการประสบความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน (ชงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และอุทิศ สังขรัตน์, 2556) โดยวิสาหกิจชุมชนจะต้องมีการบริหารจัดการองค์กรที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล เน้นให้เกิดการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย เพราะวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่ที่ประสบความสำเร็จมักมีการจัดแบ่งอำนาจหน้าที่ ตลอดจนความรับผิดชอบไว้อย่างชัดเจน เป็นปัจจัยที่สำคัญ (อินทชลิตา วัชรจิระโชติ, 2556)

3. ประวัติความเป็นมาของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลผลิตเกษตรอำเภอบางคล้า

วิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลผลิตเกษตรอำเภอบางคล้า รวมตัวกันเพื่อดำเนินกิจกรรมด้านการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรเมื่อปี พ.ศ. 2557 และจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน เมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2560 โดยในระยะเริ่มต้นนั้นทางชาวบ้านในพื้นที่ได้รวมกลุ่มประมาณ 5-6 คนทำขนมจาก ดองไข่เค็ม นำไปจำหน่ายตามบ้านเรือนในชุมชน แต่ประสบปัญหายอดขายน้อยประกอบกับในอดีตนั้นราคามะพร้าวมีราคาถูก ส่งผลให้มีมะพร้าวเหลือทิ้งเป็นจำนวนมาก ทางวิสาหกิจชุมชนจึงได้เล็งเห็นพื้นที่ อ.บางคล้า นอกจากมีมะพร้าวแล้วยังมีมะม่วงเป็นจำนวนมากจึงได้ทำการจัดตั้งกลุ่มขึ้นมาใหม่รวมสมาชิกจำนวน 10 คนเป็นเปลี่ยนเป็นวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลผลิตเกษตรอำเภอบางคล้าที่จำหน่ายมะม่วงแปรรูปและมะพร้าวแก้ว โดยใช้ชื่อแบรนด์ว่า “ฉัฐพร ผลไม้แปรรูป” จากนั้นเป็นต้นมา ซึ่งวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลผลิตเกษตรอำเภอบางคล้า เป็นวิสาหกิจชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ตำบลปากน้ำ จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งเป็นหนึ่งในพื้นที่ที่ได้รับการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนตามนโยบายส่งเสริมเขตเศรษฐกิจพิเศษ EEC จากภาครัฐ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ผู้วิจัยมองว่ามีวิสาหกิจที่มีศักยภาพและเป็นวิสาหกิจที่สามารถสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่นได้อย่างต่อเนื่องตลอดหลายปีที่ผ่านมา และเหมาะสมที่จะนำมาศึกษาหาแนวทางในการพัฒนาให้มีศักยภาพในการแข่งขันในตลาดให้มากขึ้นได้ ผู้วิจัยสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลได้สะดวกและสามารถลงพื้นที่ได้ง่าย จึงเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ผู้วิจัยเลือกวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลผลิตเกษตรอำเภอบางคล้าเป็นพื้นที่เป้าหมายในการศึกษาครั้งนี้

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสามารถนำประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมาสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ดังนี้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ การสนทนากลุ่ม (Focus Group) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) โดยเริ่มจากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพของวิสาหกิจชุมชน จากนั้นจึงทำการสนทนากลุ่มกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์เกษตรอำเภอบางคล้า และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยการร่วมมือกันของผู้นำชุมชน ประธานวิสาหกิจชุมชน สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาและพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานของผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ รวมถึงการขยายช่องทางการตลาดของวิสาหกิจชุมชน จำนวนทั้งสิ้น 15 คน โดยใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงว่าต้องเป็นผู้นำชุมชน ได้แก่ นายก อบต. ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ประธานวิสาหกิจชุมชน คณะผู้บริหารวิสาหกิจชุมชน รวมถึงตัวแทนหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ทั้งตัวแทนจากกรมส่งเสริมการเกษตร ผู้อำนวยการธนาคารเพื่อการเกษตร ผู้จัดการธนาคารออมสิน ผู้บริหารโครงการประชารัฐพัฒนา และผู้บริหารระดับสูงของกรมการพัฒนาชุมชน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบการสนทนากลุ่มที่มีโครงสร้างที่แน่นอน

ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพ โดยการทดสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน และผ่านการตรวจสอบจริยธรรมจากคณะกรรมการฯ โดยมีเนื้อหาของคำถามที่เกี่ยวกับกับแนวทางการพัฒนา ศักยภาพผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลผลิตเกษตรอำเภอบางคล้า โดยผู้วิจัยได้ทำการลงพื้นที่ เพื่อเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยในช่วงเดือนสิงหาคม – พฤศจิกายน 2563 เพื่อรวบรวมข้อมูลและความคิดเห็น ต่างๆ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้นำมาสังเคราะห์เพื่อสรุปแนวทางการพัฒนาศักยภาพ ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลผลิตเกษตรอำเภอบางคล้าต่อไป

ผลการศึกษา

จากการศึกษา ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้ดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยที่ 1 เพื่อศึกษาศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลผลิตเกษตรอำเภอ บางคล้า ผลการศึกษาพบว่า ศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลผลิตเกษตรอำเภอบางคล้า แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย

1. ศักยภาพที่มาจากจุดแข็งของวิสาหกิจชุมชน

1.1 ศักยภาพด้านสมาชิกในวิสาหกิจชุมชนมีความร่วมกันอย่างเข้มแข็ง มีการกำหนด โครงสร้างและการดำเนินนโยบายอย่างชัดเจน

1.2 ความได้เปรียบทางวัตถุดิบที่หลากหลาย คุณภาพดีและต้นทุนต่ำ ทำให้มีศักยภาพด้าน ต้นทุนการผลิตที่ต่ำ

1.3 ศักยภาพด้านแรงงานที่มีอย่างเพียงพอ ค่าแรงต่ำ และส่วนใหญ่มาจากคนในชุมชน

1.4 ศักยภาพด้านการขนส่งสินค้า เนื่องจากวิสาหกิจชุมชนเกิดจากความร่วมมือของคนจำนวนมาก ในชุมชน ทำให้มีรถในการขนส่งที่เป็นของสมาชิกหลายคน จึงทำให้มีความสะดวกและรวดเร็ว และ ง่ายต่อการบริหารจัดการคิวงาน

1.5 ศักยภาพด้านความเชี่ยวชาญและทักษะในการผลิตสินค้า ทำให้ความสามารถผลิตสินค้าได้ จำนวนมากต่อวัน

2. ศักยภาพที่มาจากโอกาสของวิสาหกิจชุมชน

2.1 ศักยภาพที่เกิดจากจำนวนผู้บริโภคที่เพิ่มขึ้นมากขึ้นตามการขยายตัวของอุตสาหกรรมและ ระบบเศรษฐกิจจากการส่งเสริมให้มีเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก

2.2 ศักยภาพที่เกิดจากความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชน

2.3 ศักยภาพที่เกิดจากความช่วยเหลือในด้านเงินทุนจากภาคเอกชนในเขตพัฒนาพิเศษ ภาคตะวันออก

2.4 ศักยภาพที่เกิดจากระบบขนส่งและโลจิสติกส์ที่มีความสะดวกสบาย และมีต้นทุนในการขนส่งที่ลดลงจากโครงสร้างพื้นฐานที่ได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้น

2.5 ศักยภาพที่เกิดจากความสนใจของผู้บริโภคที่รักสุขภาพ เนื่องจากเป็นผลิตภัณฑ์ที่ไม่ใส่สารกันเสีย และสารปรุงแต่งรสชาติ

2.6 ศักยภาพที่เกิดจากการประสานงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่มีความสะดวกและรวดเร็วมากยิ่งขึ้น

3. ปัญหาที่ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลผลิตเกษตรอำเภอ บางคล้า มีดังนี้

3.1 ด้านการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน

3.1.1 วิสาหกิจชุมชนยังขาดความน่าเชื่อถือและไม่เป็นที่รู้จักของผู้บริโภคในวงกว้าง

3.1.2 การดำเนินนโยบายไม่ตรงต่อความต้องการของผู้บริโภค

3.2 ด้านการวิเคราะห์ศักยภาพของวิสาหกิจชุมชน

3.2.1 ผลิตภัณฑ์แปรรูปผลผลิตทางเกษตรมีการแข่งขันทางการตลาดที่สูง

3.2.2 ขาดทักษะความรู้ในการทำการตลาดทั้งในรูปแบบการตลาดแบบออฟไลน์ และออนไลน์

3.2.3 ขาดความรู้และทักษะในการจัดการระบบบัญชีและการเงิน

3.2.4 การขาดเงินทุนในการดำเนินกิจการวิสาหกิจชุมชน

3.3 ด้านการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชน

3.3.1 ขาดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ อุปกรณ์ที่ทันสมัยในการผลิต และบรรจุภัณฑ์ที่มีมาตรฐาน

3.3.2 การรับรองมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ เช่น อย. สามารถทำได้ยาก และต้องใช้เงินทุนในการปรับปรุงสถานที่การผลิตเพื่อขอรับรองที่ค่อนข้างสูง

3.3.3 เจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนมีจำนวนน้อย ไม่เพียงพอต่อความต้องการของวิสาหกิจชุมชน หรือไม่ตรงต่อความต้องการของวิสาหกิจชุมชน

3.3.4 มีการนำเทคโนโลยีที่มาใช้กับวิสาหกิจชุมชนน้อย เพราะเทคโนโลยีบางประเภทมีราคาที่สูงเกินความสามารถที่ชุมชนจะจัดหาได้

3.4 ด้านการมีส่วนร่วมของวิสาหกิจชุมชน

3.4.1 สมาชิกในชุมชนให้ความร่วมมือในการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนน้อยเกินไป และมีเพียงคนส่วนน้อยที่เป็นผู้กำหนดนโยบายการบริหารจัดการ

3.4.2 การตัดสินใจต้องทำในนามของคณะกรรมการ มีผู้ร่วมตัดสินใจหลายฝ่าย บางครั้งทำให้เกิดความล่าช้าและไม่คล่องตัวในการตัดสินใจที่สำคัญ

3.5 การกำหนดโครงสร้างของวิสาหกิจชุมชน

3.5.1 ผู้บริหารวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเดิมๆ ที่อาจมีแนวคิดเดิมๆ ขาดความหลากหลาย หรืออาจไม่เอื้อต่อการพัฒนาเมื่อถึงเวลาที่ต้องเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์

3.5.2 วิสาหกิจชุมชนขนาดใหญ่มักมีโครงสร้างองค์กรที่ซับซ้อนเกินไป ทำให้กระบวนการทำงานมีความยุ่งยาก ไม่คล่องตัวและอาจล่าช้าในบางครั้งได้

วัตถุประสงค์การวิจัยที่ 2 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลผลิตเกษตรอำเภอบางคล้า ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลผลิตเกษตรอำเภอบางคล้า แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายได้ โดยการจัดอบรมการทำบัญชีครัวเรือนให้แก่วิสาหกิจชุมชนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ และได้มีการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการทำบัญชีครัวเรือนจะช่วยให้การจัดแจงค่าใช้จ่ายของทางวิสาหกิจชุมชนสามารถทำได้ง่ายมากขึ้น และสามารถตรวจสอบหรือรับรู้ถึงรายรับรายจ่ายที่จะต้องได้อย่างชัดเจน

2. ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ โดยการ

2.1 เปลี่ยนรูปแบบบรรจุภัณฑ์ ออกแบบโลโก้ให้มีความทันสมัยมากขึ้น และดึงดูดสายตาผู้ซื้อให้มากขึ้น รวมถึงใช้วัสดุตัวบรรจุภัณฑ์เป็นถุงซิปล็อก และเป็นถุงวัสดุทึบแสงเพื่อง่ายต่อการบริโภค และช่วยในการยืดอายุสินค้ามากขึ้น

2.2 เพิ่ม QR Code ที่ผลิตภัณฑ์ให้มีขนาดที่ใหญ่มากยิ่งขึ้น เพื่อให้ผู้บริโภคที่สนใจในผลิตภัณฑ์ติดต่อกับวิสาหกิจชุมชนได้ง่ายและรวดเร็วมากยิ่งขึ้น เพื่อเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่าย

3. ด้านการปรับปรุงร้านค้าออนไลน์ของวิสาหกิจชุมชนเพื่อเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่าย โดยทำการปรับปรุงรูปภาพหน้าปก ภาพโปรไฟล์ สื่อวิดีโอขั้นตอนการทำผลิตภัณฑ์ผลไม้แปรรูปของร้านให้มีความน่าสนใจมากขึ้น บอกถึงราคาและเมนูในการเลือกซื้อสินค้าอย่างชัดเจนว่าสินค้าขายอะไรบ้าง ขนาดหรือราคาของสินค้ามีราคาเท่าไร และได้ทำรูปภาพช่องทางการชำระเงินอย่างชัดเจนเพื่อให้สะดวกต่อลูกค้าออนไลน์ที่มาซื้อสินค้า รวมถึงได้ทำระบบตอบข้อความลูกค้าอัตโนมัติ โดยมีการเพิ่มคำถามและคำตอบที่คาดว่าลูกค้าน่าจะถามตอนที่สนใจสินค้า เพื่อช่วยประหยัดเวลาและเพิ่มเวลาในการตัดสินใจที่จะซื้อสินค้าได้อย่างสะดวกรวดเร็ว

4. ด้านการหาตลาดในชุมชนหรือจังหวัดเพิ่มเติมเพื่อช่องทางการตลาด โดยทำการปรึกษากับหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานเอกชน และติดต่อในการหาตลาดเพิ่มเติมจากร้านค้าในเครือข่าย เพื่อขายทั้งเป็นของฝากและขายทั้งแบบราคาส่ง

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษา ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการศึกษาดำเนินการตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยที่ 1 เพื่อศึกษาศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลผลิตเกษตรอำเภอ บางคล้า ผลการศึกษาพบว่า ศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลผลิตเกษตรอำเภอ บางคล้า มาจากทั้ง ศักยภาพที่มาจากจุดแข็งของวิสาหกิจชุมชนและศักยภาพที่มาจากโอกาสของวิสาหกิจชุมชน ทั้งนี้ ก็เนื่องมาจาก สมาชิกของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลผลิตเกษตรอำเภอ บางคล้าส่วนใหญ่ เต็มใจที่จะให้ ความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่างๆ ของวิสาหกิจเป็นอย่างดีมาโดยตลอด จึงทำให้มีรถในการขนส่งที่เป็น ของสมาชิกหลายคนช่วยกันในเรื่องขนส่งสินค้า ในขณะที่แรงงานในพื้นที่ก็มีอย่างเพียงพอ และยังมี ความเชี่ยวชาญและทักษะในการผลิตสินค้า ที่สำคัญคือ ค่าแรงที่ต่ำ จึงทำให้มีค่าใช้จ่ายในส่วนนี้น้อย ในขณะเดียวกัน วัตถุประสงค์ในพื้นที่ก็มีอย่างหลากหลาย มีคุณภาพดีจึงทำให้ต้นทุนการผลิตไม่สูงจนเกินไป ดังนั้น การวิเคราะห์ข้อเด่นข้อด้อยด้านศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอย่างละเอียด จะช่วยให้ผู้วิจัย สามารถที่จะใช้เป็นแนวทางในการกำหนดแผนการดำเนินงานและกลยุทธ์ด้านต่างๆ ได้ก่อนล่วงหน้า และ รับรู้ถึงศักยภาพและขีดความสามารถของวิสาหกิจชุมชนของตนได้ ในขณะที่ปัญหาที่ส่งผลต่อการพัฒนา ศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลผลิตเกษตรอำเภอ บางคล้า แบ่งออกได้เป็น 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน 2) ด้านการวิเคราะห์ศักยภาพของวิสาหกิจชุมชน 3) ด้านการ ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชน 4) ด้านการมีส่วนร่วมของวิสาหกิจชุมชน และ 5) ด้านการกำหนดโครงสร้างของวิสาหกิจชุมชน ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากวิสาหกิจชุมชนในปัจจุบันส่วนใหญ่ยังขาด ความน่าเชื่อถือและไม่เป็นที่รู้จักของผู้บริโภคในวงกว้าง เพราะการดำเนินนโยบายที่อาจจะยังไม่ตรงต่อ ความต้องการของผู้บริโภค ซึ่งการแข่งขันของผลิตภัณฑ์แปรรูปผลผลิตทางเกษตรมีสูง หากวิสาหกิจชุมชน ขาดทักษะความรู้ในด้านต่างๆ รวมถึงขาดเงินทุน ก็จะส่งผลให้การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผลิตภัณฑ์ให้ มีมาตรฐานสามารถทำได้ยากมากขึ้น เพราะอาจขาดเทคโนโลยีที่ทันสมัยในการผลิต ในขณะเดียวกันการ บริหารแบบมีส่วนร่วมที่น้อยเกินไป อาจทำให้การตัดสินใจของคณะกรรมการ ที่มาจากโครงสร้างของ องค์กรที่มีความซับซ้อนมากขึ้น อาจทำให้ขาดความคล่องตัวและยุ่งยากจนอาจทำให้พลาดโอกาสที่สำคัญ ไป สอดคล้องกับแนวคิดของ กรมส่งเสริมการเกษตร (2556) กล่าวว่า การวิเคราะห์ถึงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคขององค์กร เกิดจากการวิเคราะห์โดยการสำรวจจากสถานการณ์แบบสองด้าน คือ สถานการณ์ภายใน และสถานการณ์ภายนอก คือ การวิเคราะห์สภาพการณ์ ซึ่งเป็นกรวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน เพื่อให้รู้ตนเอง รู้จักสภาพแวดล้อมที่ชัดเจน วิเคราะห์โอกาส อุปสรรค การวิเคราะห์ปัจจัยต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกองค์กร จะทำให้เราทราบถึงการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งหลังจากการวิเคราะห์ ในขณะเดียวกันก็มองว่า การประเมินจะช่วยตรวจสอบการทำงานของวิสาหกิจชุมชน และพิจารณา ผลสัมฤทธิ์ว่ามากน้อยเพียงใดเมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดขึ้น แล้วมีการตัดสินใจ ซึ่งเป็น

กระบวนการที่บ่งชี้ถึงคุณค่าว่า วิสาหกิจชุมชน ดำเนินบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ หรือมีประสิทธิภาพหรือไม่เพียงใด ผู้วิจัย พบว่า ปัญหาที่พบหลักๆ คือ ปัญหาด้านช่องทางการจัดจำหน่ายทั้งในรูปแบบออฟไลน์และออนไลน์ ซึ่งวิสาหกิจชุมชนยังมีตลาดที่ค่อนข้างแคบ และกลุ่มผู้บริโภคยังไม่รู้จักเท่าที่ควร ผู้วิจัยได้ทำการการปรับปรุงร้านค้าออนไลน์ของวิสาหกิจชุมชนเพื่อเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่าย และหาช่องทางอื่นๆ เพิ่มเติม เช่น เครือข่ายของหน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานภาคเอกชนเพื่อให้สินค้าเป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น เพื่อเพิ่มยอดขาย สอดคล้องกับอัญชัน จงเจริญ (2555) ก็กล่าวว่า ปัจจุบันภาครัฐได้ให้การสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนด้านความรู้ เทคโนโลยีที่จะพัฒนาคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ ตลอดจนด้านการประชาสัมพันธ์ และช่องทางการจำหน่ายสินค้าสู่ตลาดต่างๆ เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนสามารถไปสูเป้าหมายหลัก 3 ประการ ได้แก่ มีมาตรฐานผลิตภัณฑ์คุณภาพระดับสากล มีเอกลักษณ์เป็นที่ลือชื่อเพียงหนึ่งเดียว และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และปรับปรุงเทคโนโลยี ส่วนการขาดบรรจุกิจที่ที่ได้มาตรฐานสร้างความเชื่อถือให้กับผู้บริโภค ผู้วิจัยได้ทำการเปลี่ยนรูปแบบบรรจุกิจ ออกแบบโลโก้ให้มีความทันสมัยมากขึ้น และดึงดูดสายตาผู้ซื้อให้มากขึ้น เปลี่ยนบรรจุกิจที่ชืดอายุของสินค้ามากขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัยที่ 2 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลผลิตเกษตรอำเภอบางคล้า ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลผลิตเกษตรอำเภอบางคล้า แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย 2) ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุกิจ 3) ด้านการปรับปรุงร้านค้าออนไลน์ของวิสาหกิจชุมชนเพื่อเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่าย และ 4) ด้านการหาตลาดในชุมชนหรือจังหวัดเพิ่มเติมเพื่อช่องทางการตลาด ทั้งนี้ก็เนื่องมาจาก วิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลผลิตเกษตรอำเภอบางคล้า ยังมีปัญหาในส่วนของการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายที่ถูกต้องและเป็นสากล สามารถทวนสอบได้ ทั้งนี้ปัญหาก็มาจากผู้จัดทำบัญชียังขาดความรู้ความเข้าใจในระบบบัญชีที่ถูกต้อง ในขณะเดียวกันบรรจุกิจที่มีอยู่ก็ยังไม่เพียงพอ จึงมีผลต่อการชืดอายุของสินค้า และที่สำคัญคือ ขาดความน่าดึงดูดใจต่อลูกค้า อีกทั้งช่องทางการจัดจำหน่ายก็มีเพียงหน้าร้านและตลาดแคบๆ ในพื้นที่ใกล้เคียง จึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาด้านช่องทางการจัดจำหน่ายให้มีความหลากหลายมากขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (2555) ที่กล่าวว่า วิสาหกิจชุมชนควรจัดบันทึกการเงิน การบัญชีทุกครั้งที่มีกิจการรายรับรายจ่าย มีการนำข้อมูลบัญชีรายรับ รายจ่าย มาทบทวนใช้ประโยชน์ในการวางแผนครั้งต่อไป ซึ่งสามารถปรับปรุงพัฒนาแผนการดำเนินงานได้ หากมีรายจ่ายที่สูงเกินไปหรือสูงกว่ารายรับ โดยข้อมูลทางการเงินและข้อมูลทุกชนิด ควรมีความโปร่งใส เปิดเผยให้สมาชิกรับทราบได้ โดยการประชุมสมาชิกเพื่อแจ้งข้อมูล หรือจัดทำเป็นเอกสารแจกสมาชิกอย่างสม่ำเสมอ ในขณะที่ ก็ญญามน อินทวง และวัลลภา ศรีทองพิมพ์ (2554) พบว่า วิสาหกิจชุมชนที่กำลังพัฒนา จะต้องเป็นวิสาหกิจชุมชนที่มีการประกอบกิจการเพื่อให้เกิดผลผลิตหรือการให้บริการเพื่อการลดรายจ่าย และมีส่วนที่เหลือสามารถนำไปแบ่งปัน แลกเปลี่ยนหรือจำหน่ายให้

ชนิดรา แก้วสวรรค์

เกิดรายได้เพิ่ม หรือมีทุนเพิ่มในการประกอบการ อันนำไปสู่การอยู่ดีกินดี ของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน เช่นเดียวกับแนวคิดจาก กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2559) ที่ได้กำหนดแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพของการบริหารวิสาหกิจชุมชนไว้ว่า ได้มีการส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรให้ได้มาตรฐานรองรับทางการตลาด เพื่อพัฒนาสินค้าเกษตรให้มีคุณภาพและได้มาตรฐานสร้างมูลค่าเพิ่มและเพิ่มความสามารถทางการแข่งขัน และระบบการทำบัญชีที่ไม่มีมาตรฐาน ไม่มีความสม่ำเสมอ และไม่สามารถตรวจสอบย้อนหลังได้ ผู้วิจัยได้ทำการจัดอบรมการทำบัญชีครัวเรือนให้แก่วิสาหกิจชุมชน ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ และได้มีการติดตามผลอย่างต่อเนื่องโดยพบว่า การทำบัญชีครัวเรือนช่วยให้วิสาหกิจชุมชนสามารถบริหารจัดการรายได้และค่าใช้จ่ายได้ง่ายมากขึ้น และสามารถตรวจสอบได้ง่ายและมีความอย่างชัดเจนมากขึ้นด้วย

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานภาครัฐ

1.1 ด้านการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย โดยหน่วยงานภาครัฐควรมุ่งเน้นการส่งเสริมและให้การอบรมการจัดทำบัญชีเบื้องต้นให้กับวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้มีระบบที่มีมาตรฐาน เป็นที่ยอมรับของสมาชิกในวิสาหกิจชุมชน และสมาชิกทุกคนสามารถตรวจสอบย้อนหลังได้

1.2 ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ โดย

1.2.1 หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ควรให้การสนับสนุนทั้งด้านเทคโนโลยี การผลิต ความรู้ ฝึกทักษะให้ตรงกับความต้องการของวิสาหกิจชุมชนนั้นๆ เนื่องจากแต่ละวิสาหกิจชุมชนมีความรู้ ความสามารถที่แตกต่างกันออกไป เพื่อให้การสนับสนุนนั้นส่งผลให้วิสาหกิจชุมชนประสบความสำเร็จได้อย่างยั่งยืนต่อไป

1.2.2 หน่วยงานภาครัฐควรให้ความช่วยเหลือวิสาหกิจชุมชนในการจัดหาแหล่งเงินทุนเพื่อนำมาใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ในด้านการผลิตและบรรจุภัณฑ์เพื่อให้ได้มาตรฐานและเป็นไปตามความต้องการของตลาด

1.2.3 หน่วยงานภาครัฐควรให้การส่งเสริม โครงการเพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชน โดยเฉพาะจงลงไปในแต่ละกลุ่ม ตามความต้องการของวิสาหกิจชุมชนนั้นๆ

1.3 ด้านการปรับปรุงร้านค้าออนไลน์ของวิสาหกิจชุมชนเพื่อเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่าย โดยหน่วยงานภาครัฐควรเป็นตัวกลางในการจัดหาช่องทางการจัดจำหน่ายทั้งในรูปแบบของออฟไลน์ และออนไลน์ จัดทำกรอบการค้าแบบออนไลน์ตามที่วิสาหกิจชุมชนต้องการ และติดตามผลการดำเนินงานในระยะยาว เพื่อการแก้ปัญหาได้อย่างตรงจุด

1.4 ด้านการหาตลาดในชุมชนหรือจังหวัดเพิ่มเติมเพื่อช่องทางการตลาด โดยหน่วยงานภาครัฐ ควรสำรวจพื้นที่ที่ตั้งของวิสาหกิจชุมชนแต่ละกลุ่ม เพื่อวิเคราะห์ว่าพื้นที่นั้นๆ สามารถที่จะทำตลาดหรือเพิ่มช่องทางการนำสินค้าออกไปสู่ภายนอกให้มากขึ้น โดยเริ่มจากพื้นที่ในจังหวัดใกล้เคียงแล้วจึงขยายออกไปยังหัวเมืองใหญ่ในภูมิภาคอื่นๆ ของประเทศไทย

2. ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานภาคเอกชน

2.1 จัดหาแหล่งเงินทุน เพื่อนำมาใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ในด้านการผลิตและบรรจุภัณฑ์เพื่อให้ได้มาตรฐาน และเป็นไปตามความต้องการของตลาด

2.2 ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตและการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ที่ได้มาตรฐาน และเป็นไปตามความต้องการของตลาด

2.3 หาช่องทางการจัดจำหน่ายร่วมกับเครือข่ายของภาคธุรกิจอื่นๆ เพื่อขยายช่องทางการตลาด เพื่อให้ผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนเป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น

2.4 ส่งเสริม และอบรมการจัดทำบัญชีเบื้องต้นให้กับวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้มีระบบที่มีมาตรฐาน เป็นที่ยอมรับของสมาชิกในวิสาหกิจชุมชน และสมาชิกทุกคนสามารถตรวจสอบย้อนหลังได้

3. ข้อเสนอแนะสำหรับวิสาหกิจชุมชน

3.1 สมาชิกต้องให้ความร่วมมือกับภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้ที่เป็นส่วนเกี่ยวข้องในการร่วมกันพัฒนาเป็นอย่างดี

3.2 ร่วมกันพัฒนาศักยภาพ โดยดึงจุดเด่นของผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนออกมา เพื่อสร้างความแตกต่างของผลิตภัณฑ์ แล้วจึงนำมาวิเคราะห์ร่วมกับกับหน่วยงานภาคต่างๆ เพื่อให้ผลิตภัณฑ์หรือสินค้ามีมาตรฐาน และตรงกับความต้องการของตลาดมากยิ่งขึ้น

3.3 ผู้ผลิตสินค้าหรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปอาหารและผลิตภัณฑ์ควรมุ่งเน้นที่มาตรฐานของสินค้าให้มีมาตรฐาน บรรจุภัณฑ์ที่มีความเหมาะสมกับสินค้านั้นๆ เนื่องจากผู้ผลิตสินค้าหรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปอาหารและผลิตภัณฑ์หลายๆ รายการเน้นไปที่บรรจุภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์มากเกินไป จนส่งผลให้ราคาของสินค้านั้นๆ มีราคาที่สูงขึ้นมาก ทำให้ไม่เป็นที่ต้องการของผู้บริโภค หรือซื้อในจำนวนน้อย หรือซื้อเพื่อใช้เองเป็นของฝากเท่านั้น ทำให้ผู้ผลิตหรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมียอดขายในจำนวนที่ไม่เป็นไปตามที่ต้องการ ส่งผลให้สินค้าเหล่านั้นต้องออกไปจากตลาดในที่สุด

4. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นๆ เช่น มหาวิทยาลัย หรือ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.)

4.1 ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตและการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ที่ได้มาตรฐาน และเป็นไปตามความต้องการของตลาด

4.2 หาช่องทางการจัดจำหน่ายร่วมกับเครือข่ายของภาคธุรกิจนั้นๆ เพื่อขยายช่องทางทางการตลาด เพื่อให้ผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนเป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ผู้วิจัยควรศึกษามุ่งเน้นบริบทด้านการตลาดของวิสาหกิจชุมชน ซึ่งควรเป็นการศึกษาวิจัยในระยะยาว ร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชนทุกฝ่าย เพื่อศึกษาถึงปัญหาด้านการทำการตลาดที่ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์ที่มาจากวิสาหกิจชุมชนไม่เป็นที่รู้จักของผู้บริโภคเท่าที่ควร พร้อมทั้งค้นหาแนวทางการปรับปรุงและแก้ไขอย่างถูกต้องและเหมาะสม สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของวิสาหกิจชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนต่อไป

2. ผู้วิจัยควรศึกษาและพัฒนามุ่งเน้นไปที่ตัวผลิตภัณฑ์แปรรูปอาหารหรือผลไม้ ให้มีเอกลักษณ์มีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นเฉพาะตัว และควรนำเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมในการผลิตเข้ามาใช้ในกระบวนการผลิต เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานของสินค้าและผลิตภัณฑ์ รวมถึงช่วยยืดอายุการเก็บรักษาให้ยาวนานยิ่งขึ้น แต่ยังคงคุณค่าของอาหารและรสชาติดั้งเดิมไว้ให้มากที่สุด ซึ่งสิ่งที่สำคัญก็คือ ตัวผลิตภัณฑ์จะต้องผ่านการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์แปรรูปอาหาร เช่น เครื่องหมาย ออย. (สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา) เครื่องหมาย GMP หรือเครื่องหมายรับรองคุณภาพอาหารประเภทอื่นๆ เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภคต่อไปได้

รายการอ้างอิง

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2563). สถิตินักท่องเที่ยว ปี 2563. วันที่ค้นข้อมูล 20 เมษายน 2563, เข้าถึงได้จาก https://www.mots.go.th/more_news_new.php?cid=411

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2556ก). คู่มือการปฏิบัติงานเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร การพัฒนาองค์กร

เกษตรกรวิสาหกิจชุมชน และเครือข่าย. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2556ข). การพัฒนาองค์กรเกษตรกร วิสาหกิจชุมชน และเครือข่าย. กรุงเทพฯ:

ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2551). คู่มือการบริหารกิจการวิสาหกิจชุมชน. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์

การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กองนโยบายและแผนพัฒนาการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2564). GDP เกษตรพื้นตัว ไตรมาสแรก เติบโต 1.4% คาดทั้งปี ทุกสาขาขยายตัว 1.7-2.7%. วันที่ค้นข้อมูล 22 ธันวาคม 2563, เข้าถึงข

ได้จาก <http://www.oae.go.th/view/>

- กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร. (2564). *ผลการประเมินศักยภาพของวิสาหกิจชุมชน ปี พ.ศ. 2562*. วันที่ค้นข้อมูล 2 กุมภาพันธ์ 2564, เข้าถึงได้จาก www.sceb.doae.go.th/
- กัญญามน อินหว่าง และวัลลภา ศรีทองพิมพ์. (2554). *กลยุทธ์การพัฒนาระบบการจัดการจากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2559). *แผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)*. วันที่ค้นข้อมูล 15 ธันวาคม 2563, เข้าถึงได้จาก http://www.oae.go.th/download/journal/development_plan2559.pdf
- ชงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และอุทิศ สังขรัตน์. (2556). *แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเขตลุ่มทะเลสาบสงขลา*. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย (2564). *สรุปประมาณการเศรษฐกิจและเงินเฟ้อในรายงานนโยบายการเงิน มีนาคม 2564*. วันที่ค้นข้อมูล 5 เมษายน 2564, เข้าถึงได้จาก <https://www.bot.or.th/Thai/MonetaryPolicy/MonetPolicyComittee/MPR/Pages/default.aspx>
- ประกาย วุฒิพัฒน์พงศ์. (2562). *รูปแบบการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนด้านการเกษตรในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก*. ปริญญาคุชฎิบัณฑิต สาขาการจัดการสาธารณะ, วิทยาลัยพาณิชยศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. (2548). *พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน*. วันที่ค้นข้อมูล 20 เมษายน 2564, เข้าถึงได้จาก https://www.moac.go.th/ewt_news.php?nid=4062
- วสิน โรจยารุณ (2564). *เศรษฐกิจปีลู่สู้โควิด: ยกที่ 2 เริ่มแล้ว!*. วันที่ค้นข้อมูล 6 พฤษภาคม 2564, เข้าถึงได้จาก <https://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/651771>
- สำนักงานเลขานุการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. (2555). *คู่มือการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชน*. วันที่ค้นข้อมูล 10 มีนาคม 2564, เข้าถึงได้จาก <http://smce.doae.go.th/>
- สุพจน์ อินหว่าง. (2558). *แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน*. กรุงเทพฯ: มิน เซอร์วิส ซัพพลาย.
- สุมาลี สันติพลวุฒิ และรสดา เวชฎาพันธ์. (2558). การประเมินผลการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน: กรณีศึกษาการลงทุนพัฒนาเครื่องผลิตแผ่นข้าวตั้งของวิสาหกิจชุมชน โสธรพัฒนา จังหวัดฉะเชิงเทรา. *วารสารเกษตรศาสตร์ (สังคม)*, 36(3), 437-447.
- อัญชัน จงเจริญ. (2555). *การพัฒนารูปแบบและมาตรฐานการจัดการธุรกิจร้านจำหน่ายสินค้า OTOP และของฝากชุมชน จังหวัดระนอง*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

ชนิสรา แก้วสวรรค์

อินท์ชลิตา วัชรจิระโชติ. (2556). การศึกษาเปรียบเทียบการจัดการวิสาหกิจชุมชน กลุ่มผลิตผ้าไหม อำเภอ
บ้านเขว้า และกลุ่มผลิตผ้าไหม อำเภอกอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ. วารสารวิชาการบริหารธุรกิจ,
2(2), 47-63.